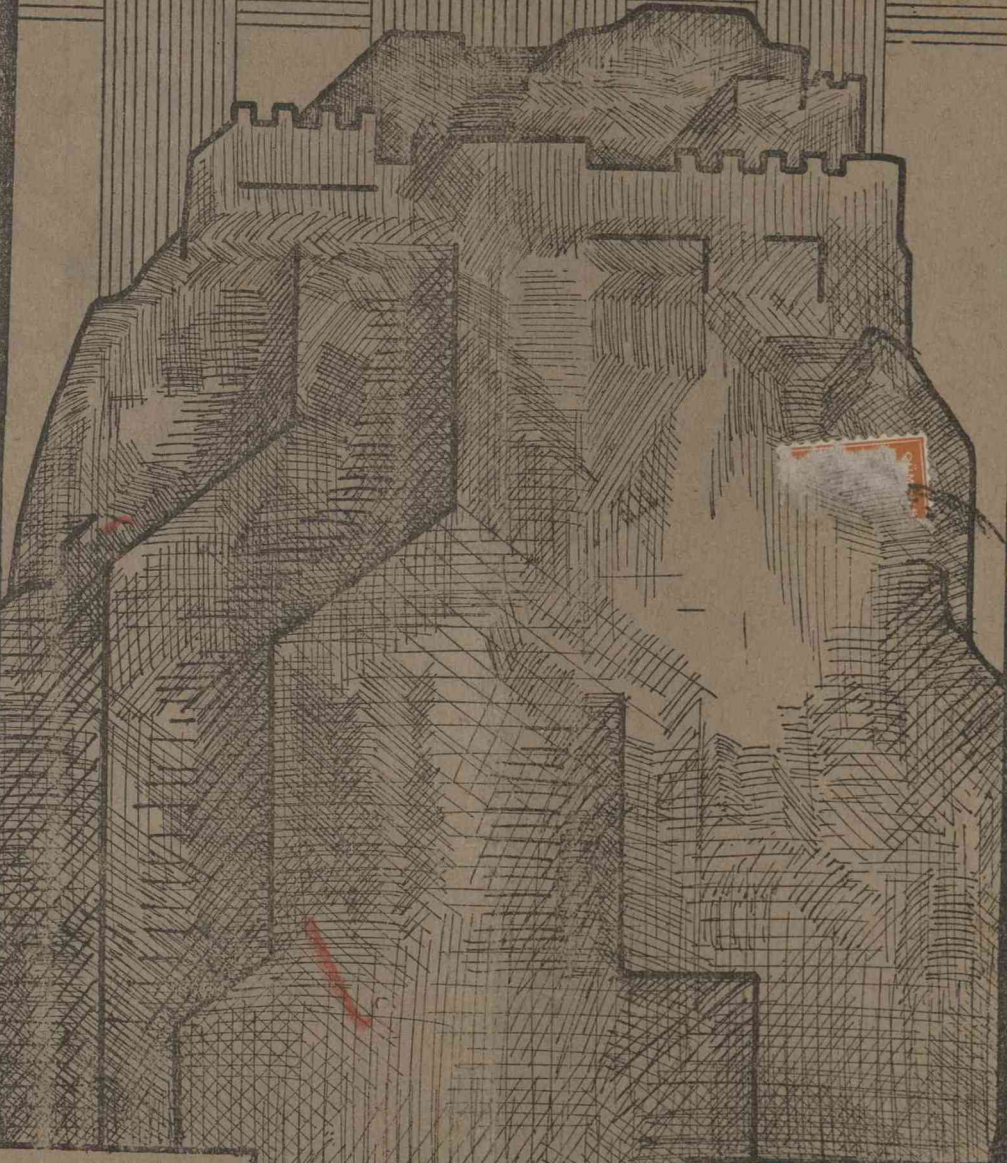

TASPINAR

Sayı : 18.

19. Nisan 1934.

734

İÇİNDEKİLER.

İnkılâp desleri ve gençlik.	Şefik.
İlk Tedrisat işi	Afyon mebusu Haydar.
Yalançı.	Yusuf Mazhar.
Aydınlık başlar.	Zihni.
Kanına sor arkadaş.	Sadık Hayrı.
Bir mektüp.	Reşat Oğuz.
Çegirge suyu.	Namdar Rahmi
Kal'acıklı Hakkı.	Afyon mebusu İzzet Ulvi.
Antalya.	Reşat Oğuz.

Abone :

Seneliği [120] kuruş. Abone için Doğan Matbaasına müracaat edilmelidir.

İmtiyaz Sahibi: Ahmet Sami.

Neşriyat Müdürü: Dr. Kemal.

Basıldığı Yer: Doğan Matbaası- Afyon

OSMAN FETİH PAŞA'NIN
TÜRK TARİHİ VE HAYATI
ARMAGANIDIR

TAŞPINAR

Cilt : 2.

Sayı. 18.

Her ayın ondokuzunda çıkar.

İdare Yeri : Afyon Halkevi.

19 - Nisan - 1934.

Taşpınar Yollarında :

İNKILÂP DERSLERİ VE GENÇLİK

Şefik.

İnkılâbın dayandığı en kuvvetli temel, inkılâbı yapan tarafından kendisine güvenilerek emanet edilen gençliktir. İnkılâbın yaşatılması ve yürütülmesi gibi ağır ve fakat şerefli bir yükü omuzlarına alan gençliğin bu işi yapabilecek bir kabiliyetle yetişmesi ve yetiştirilmesi her şeyden evvel düşünülecek bir mes'ele idi.

Artık tamamen skolastik bir ilim ve terbiye yuvası vaziyetinden kendini kurtaramayan bir müessesenin, muhtelif ülkü ve arzu taşıyan mensuplarının, ferdi emel ve ihtiraslarını, maşerî hedef ve gayelere tevcih bu müessese içinde yapılamazdı. Onun içinde yeni bir ruh yaratmak, yeni bir heyecan havası estirmek, genç mensuplarına verilen emanetin muhafazasını her üstün şeye tercih etmek yolunu öğreten bir heyecan kaynağı haline getirmek lazımdır. İşte üniversite inkılâbı ve manası. Fakat inkılâp terbiyesi için bu kadarı da kâfi değildi. Yalnız üniversite gençlerinin değil, memleket gençliğinde aynı maşerî heyecan ve ihtirasla akord edilmesi gerekti. İşte bu çetin ve değerli işi bir aydır sesini eşitmekte olduğumuz inkılâp kürsüsü yapmakla meşgul.

Memleketin en uzak köşesile en kuytu bucağına kadar her yerde bu sese karşı derin ve içten gelen bir alâka uyandı. Bu memleketin havası ve bu toprağın gıdasile gününü artık ikmal etmek üzere bulunanlar bu sestən can suyu alıyorlar. Neş'eleri, heyecanları, sonsuz kudret ve kabiliyetlerle hayatın kucığına atılan gün görececek gençler ise kendilerine verilen emaneti herşeye rağmen durmadan yürütmek gücile bezenmeyi gene bu sesin hakikatlarından öğreneceklerdir.

İlk tedrisat işi

Afyon Mebusu
Haydar

I

İlk tedrisat işinin günün işi olduğunu hep biliyoruz sanırım. İsmet Paşa Hz.lerinin bu işi fırkaya getirdiğini, milletin malı ettiğini duymıyan kalmamıştır. Hep bekliyorduk ki bütün gazetelerde her gün bu işe dair düşünceler, teklifler bulunacak ve her taraftan teklifler gelecek ve biz bu bolluklar içinde kalacağız, işimiz çok azalmış olacaktı. Boş kalmadık emma bolluk içinde kalmadık. gazetelerde biraz yazılar okuduk, bazı raporlar aldık arkasını bekliyoruz. Şimdi meseleyi teşrih için bazı sualler soracağım, hemşehrilerimin düşüncelerini istiyeceğim:

Maarif vekâleti diyorki bazı aylıklar verilmiyor, ikiyüz binden bazan bir milyon liraya kadar vilâyetlerin muallimlere borçları kalıyor. Başvekilde valilerin, idare adamlarının ihmal yapmamaları için sıkı emirler verdik, ihmalcılarını cezalarını da veririz, bu işin ihmalden ötede bir yakası kalıyor işte buna bir çare diyor.

Yani bir kerre mevcudu muhafaza mevcut bütün Türkiye için on üç milyon küsur liraya maldır. Bu on üç milyon küsur lirayı neden muntazam veremiyoruz? varıdatını azalmıştır? neden azalmıştır? varıdatı tutmanın çaresi yok mudur? varsa nelerdir?

Bu çareyi bulmağa çalışacağız. hiç bulamazsak ne yapacağız Bu mevcudu on üç milyondan acaba daha aza mal edememiyiz?

Emma öyle mal etmeli ki mevcudun ne kemmiyetine nede keyfiyetine eksiklik gelmesin. yani ne bir tek mektep kapatalım, ne bir tek muallime yol verelim ve nede parasını yetiştiriyor deye idarei maslahat ederek derslerin, terbiyenin azalmasına, şöyle böyle verilmesine müsâade edelim. Bunları nasıl yaparız?

Bu bir.

Mevcut dedik durduk. Bu mevcut nedir? Bu mevcut acıdır. mekteplerimize beşyüz küsur bin çocuk geliyor. tahsilini bitirip çıkarlar ne kadar biliyormusunuz? Yetmiş binden biraz fazla İlk mektep çağındaki çocuklar ne kadar? Maarif vekâletinin son hesabına göre bir milyon sekiz yüz bin.

Size mini mini bir hesap:

$$\frac{500,000}{1,800,000} = \frac{5}{18} = 0/277.$$

Yani okutmakla borçlu olduğumuz vatan çocuklarının ancak yüzde yirmi sekizini mekteplerimize alıyoruz. Yüzde yetmişten fazlasına ne yapıyoruz? Hiç.

Acılık bu kadar değil. Bu yüzde yirmi sekizin hepsine ilk tahsili tam verebiliyormuyuz? ne gezer! Senede yetmiş bin çocuk ilk mektep diploması alıyor.

Yine bir hesap emma biraz kaba taslak olacak. Çünkü bazı mekteplerimiz üç, bazıları beş sınıflı. Hepsini beş sınıflı mekteplerden çıkması lâzım olduğunu kabul ederek hesabı yaparsak mektebe giren çocukların yüzde yirmi beşinin tahsillerini bitirmediğini, bunlarında hemen okumamış gibi olduklarını teslim etmeliyiz.

Hesabı artık uzatmiyalım. Hulâsa olarak diyeyimki yukarıdaki yüzde yirmi sekizi bu takdirde yüzde yirmiye indirmek lâzımdır. Yani Türk çocuklarının yüzde yirmisini okutuyoruz, yüzde seksenini ihmal ediyoruz.

Ve bunu on üç milyon liraya mal ediyoruz.

İşte mevcut budur. Fakat dahası var. mevcut budur derken yalnız kemmiyeti, sayıyı gösterdik. keyfiyet nedir? Bukadar okuyan çocuklar ne okuyor, nasıl okuyor ve okuduklarının verimi nedir? evet verimi nedir.

Köylerde gezenlerimiz hep diyorlarki köyde gazete okuyan hükümetin emirlerini okuyan mektup yazabilenler mektepte okuyan gençler değildir. askerliğini yapıpta köyüne dönen delikanlılardır. Çocuk mektepte okudugunu bir kaç sene içinde unutuyor, sonra o çocuk askere gidecekte, orada okumayı, yazmayı öğrenecekte sonra okur yazar olacak.

Bu görüş, bu düşünüş dehşeti artırıyor.

Haydi burada biraz müşahedelerimiz eksik olsun. Yalnız verimden iftihar edebilecek, göğüslerimizi kabartabilecek haldede değiliz.

İşte mevcut.

Emma nede olsa bunu muhafaza edeceğiz. verimi artırmak işini ayrıca konuşalım.

Bu artırmaya geçmeden evvel yukarıdaki suallerimizi zihnimizde bir kerre daha tekrarlıyalım..

Şunuda söyleyeyim, bunları sayarken, bu hesapları yaparken ümitsizliğe düşmek benim aklımdan, hayalimden bile geçmez. Biz işi iyice deşiyoruz. Biz hiç saklamıyoruz. İleri memleketler dedigimiz, garp memleketleri, Amerika memleketleri süs yapıyorlar. Çocuklarının yüzde seksenini, doksanını okuttuklarını söyleyorlar. Tahsil işinde garpde en ileri giden memleketlerin başında Almanya gelir.

Geçenlerde askere alınan bin genci umumî bilgilerden imtihan etmişler, bunun büyük bir ekseriyeti Bismarkın kim olduğunu bilememiş.

(Claparède)in «kabiliyetin teşhisi» kitabına bakın: Amerika cihan harbine girerken memleketinin seçme gençlerini silah altına aldı. Hakikatta yirmiden yukarı olan, bu güzide Amerika gençleri onüç zihin yaşına gelmemiş, yani daha bunlar ilk mektepte okuyacak çocuklar demak. kafaları odur.

Şimdi cümhuriyetin onuncu yıl dönümündeki Gazinin sözünâ hatırlayalım,

Gazi «Türk zekidir» diyordu, Yirmi yaşındaki Türk delikanlısı çocuk kafasında degildir.

Sonra Gazi muasır medeniyetin üstüne çıkacağız. diyordu. işte prugram, hedef budur. Bu hedefe bizi hangi yollar götürecektir? bunu sorarken yukarıdaki sualler hatırdâ olmakla beraber birde keyfiyet sualleri gelir. Mevcut mekteplerimizin veriminden iftihar edemeyiz demiştik. İftihar edebilecek hale nasıl geliriz? Yani muallim, prugram, usul meseleleri.

Bunları ayrı bir yazıda düşünelim.

YALANCI

Gazalı tarzında

Amelî ruhiyat

Yusuf Mazhar

Yalancı ol kimsedirki " Ben yalan söylemem " der.

Hayatta insanların arasında zekâca, hisce, emelce müsavatsızlıklar sürdüğü müddet herkes az çok yalan söyleyecektir...

Eyi adam hafifce yalan söyleyerek nice fenalıkların önüne geçer ve fena adam yalancılık sayesinde nice eyilikleri körletir.

Bu noktâ nazardan kabahat yalanda degil, insandadır...

Meselâ ketumiyet, bir fazilettir... Halbuki yalanın bir nevidir.

Meselâ teselli de öyle olduğu halde yalanın gine bir nevidir.

Yalan, mahiyeti itibarile değil, kaili itibarile, eşkâlinden dolayı degil, tesir ve neticeleri dolayisile rezilet yahut fazilettir...

* *

Fakat bir yalan nevi vardır... Bu mutlak rezilettir...

Mutlak rezilet olan bu yalanın menbaı korkudur: kahredilmekten korku, kahredememekten korku, kandıramamaktan korku, altatılmaktan korku... Kahredilmekten korkuya insanlar hariçten gelen bir tesir ve tazyik yüzünden kapılırlar. Meselâ müstebit idareler, kanunsuz idareler, -fertler gibi-milletleri yalancı yaparlar.

Meselâ çok inzibat tesis etmek isteyen mektepler, çok kusur arayan hocalar talebelerini yalancı yaparlar.

Meselâ çok haşin babalar, çok sert mürebbiler çocuklarını yalancı yaparlar..

Meselâ çok müşkül pesent amirler, çok hudkâm iş adamları memurlarını, yardımcılarını yalancı yaparlar...

Kahredememekten korku insanların ruhlarındaki bir muvazenesizliğin aksülamelidir... Buda mizaç yahut terbiye veya ikisinin birden yaptığı bir tesir ve tazyik yüzünden tahaddüs eder. Böyle bir insan şahsiyetini mağlup ve daima tehlikeye maruz sanır; böyle bir adamın sözünde sadakat, harakâtında samimiyet, azminde isabet ve iradesinde kuvvet yoktur...

Kandıramamaktan korku, aldatılmaktân korku - kahredilmekten korkuya mülhak - haletlerdir.

Kandıramamaktan korkanlar ol yalancılardır ki söyledikleri ve yaptıkları söz veya işlerin hak olduğuna kendilerinin bile imanı yoktur...

Kandırılmaktan korkanlar dahi, imanları zaif ve nefislerine karşı itiraf edemedikleri acizleri içinde daima betbin, daima mütelevvin ve mütereddit yalancılardır...

Türkçemizde (yalan) basit ve aslı bir isim olduğu haledede bunun aksi müstear ve müştak bir kelime olan (Doğru) ile ifade olunur. Gine dilimizde korkağın makûsu yoktur. Yikit cessor manasına degildir; bunu yabancı dillerden almağa mecbur bulunuyoruz. ve bir takım reziletlerin isimlerinin karşılıklarını bizde bulamıyoruz.

Bu gün her lisanda (Sifilitik, fitizik ... ilahir) olmayanların müstakil birer isimleri olmadığı gibi türkçemizede reziletlerden - ahlakı marazlardan- salim olanların ayrı birer isimlerini, ve bu isimlerin vasıflarını bilmeyoruz. Benim kanaatıma göre bu hal ırk ve milletimizin ahlak yüksekliğinin ve ruh salimliğinin delilidir. Çünkü fezail o kadar umumidir ki bunlara isim vermek düşünülmemiştir.

Türkde yalana intibâk hassası meffkutdur .

Onun cenk ve cidalda sabit olan şecaat ve pervasızlığı her şeyde olduğu gibi ruhi fiillerindedede pek yüksektir.

Türk - yalancılık illetine mühtela olanların arasında kalsa onların teşkil ettiği ekseriyet ve kuvvet önünde maddeten sarsılmış, zararlanmış olsa bile ruhi şecaat ve pervasızlığı sayesinde daima manen muzaffer olmuştur.

Bizim için her şeyde ve her batında nümünei imtisal olacak olan büyük reisimiz Türk doğruluğunun en mükemmel bir tipidir.

Doğruların yalancılar tarafından uğraya bileceği hücumların ve nihayet kazandıkları zaferlerin en büyük misali onun menakıbidir.

Yalancılık ruhun bir zafi, bir hastalığı olduğuna ve her zafın ve hastalığında tedavisi mümkün olduğuna göre insanların yalancılıktan kurtulmaları imkânstz degildir.

Bunun iki ilâcı vardır: birincisi, yalancılığı doğuran korkunun en böyüğünü tasavvur eylemektir. insanların en çok korkabilecekleri şey ölümdür. Halbüki ölümden ictinap kabil degildir. —ya-

AYDINLIK BAŞLAR

Gözlerinin ışığını, siyah satırlarla beyaz sahifelere içiren kafalar ne olgun ve ballıdır. İnsan meyvesini erdiren iki «gün» var: hayat, kitap.. Çok okuyan, çok yaşayan..

“Gün görmüş adam, ayaklı kütüphane,, sözleri halk arasın da bilgili insanın remzleridir.

Bakarsınız: bir köyde ak saçlı, ak sakallı bir ihtiyar halkın yarı aklı, yarı iradesi gibidir. Uzak zamanların, bilinmiyen mekânların kapısını yaşının anahtarlarıyla açar. Büyük Küçük herkesin işinde tecrübesinin hürmetkâr bir tesiri vardır. O bir tanışmandır ki böylelikle etrafındaki insanlara müessir olarak geniş hayatının yolunda onlarıda yetiştirir.

lancı — te'hiri ile vicdani bir şeref, galebe, tefevvuk temin edilmeyecek olan bir ölümün korkusunu kalbinden çıkarmakla dünyanın en(doğru) adamı olabilir.

İkincisi: nefsi yalancılığa sevk edebilecek muhitlerden ve şeraitten kaçınmaktır.

Buna mecbur olan insanlar zaafı kabil tedavi olmayan veremliler gibi bir haldedirler. Belki, zekâ ve hatta kuvai bedeniye noksanlıkları bunları küç ve müşkil vaziyetlerde, şuursuz bir tarzda yalancılığa sevk eyler.

Yalancıları çoğaltan ve yalanın dallanup budaklanmasına yarayan bir şey var:

Bu şey pek hazin.. pek acıklı bir haldir. türkcede bununda mukabili bulunamaz; çünkü türkde böyle adam yokdur. Bu, yalancıya kapılmak, yalana inanmaktır. yani safderonlukdur. Eger insanlarda yalancıye kapılan olmassa yalancı ve yalancılık kalmaz.

Cümhuriyet, istipdadı yıkararak yalancılığın en başlı menbaini kuruttugu gibi sersem ve safderdunda olmadığından sinesinde bir tek yalancı barındırmaz.

Safderunla yalancı yan yana getirilecek olursa birisinin nefret uyandıran sedakatsizliğinin mazarratlarına lanet ederken digerinin müstekreh aczine karşı duyulan merhamete rağmen varlığından aynı derecede mazarrat hasıl olduğunu görüpte nefret duymamak mümkün olamaz.

Bu itibarla yalancı melun ise safterunlarda menfurdur...

KANINA SOR ARKADAŞ!..

Kanına sor arkadaş, kanına sor söylesin;
Nesin, anlatsın sana: Adın ne, kimsin, nesin?
Dünyanın her ucunda, göge yükselmektesin.
Kanına sor söylesin: Adın ne, kimsin, nesin?...

Diz çöktü koca tarih, Ülkü dolu gücüne;
Kara bir renk sıvadı yaşayan dünkü güne;
Tek başına degilsin, bağlısın bir bütüne.
Kanına sor arkadaş: Adın ne, kimsin, nesin?

Her savaşta ün saldın' güçlüğü çiğneyerek,
Yalnız kendi zoruna, özüne başeğerek..
Estin gamın üstünden. rüzgâra benzeyerek.
Kanına sor arkadaş: Adın ne, kimsin, nesin?,

Kanına sor arkadaş, kanına sor söylesin;
Nesin, anlatsın sana: Adın ne, kimsin, nesin?..
Kendi yarattığın bir tarihin içindesin.
«Türk» tür Adın arkadaş, ondan yüksektir sesin!..

1-3-1934, Ankara

Sadık Hayri

Ya kürsüsünden bütün bir hayatı aydınlatan hoca.. Onun parmaklarının çözemediği düğüm, çıkamadığı tepe, erişemediği yükseklik var mıdır? Bir zamanda etrafındakileri yerden en büyük irtifaa çıkarır. Hadiseleri, eşyayı gözlerinin önüne serer ve aşağıdaki rüyet darlığına karşı yokarıdaki görüş genişliğinin doyulmaz ve minnetli zevkini hediye eder.

Çok yaşayan mı, Çok okuyan mı?

Ömür hududunun darlığı, cihanı insan kafasına sığdırmağa yetmiyor. Muhayyile satırların gözlüğünden en uzak cihanları en zorlu hadiseleri, en çetin eşyayı gösterdikten sonra insan ömrünün bodur seneleri ne iş yapabilir? Çok gezen ve çok yaşayan adam tabiatın zorliyerek yetiştirdiği bir bilgiçtir. Çok okuyan, tabiati zorliyan adamdır. Medeniyetin adamıdır. Aydınlık baş derken biz bunu kastediyoruz. Hayatın ışığı satırlar arasından süzüle süzüle kafasının içine işledikçe, dışına aksederek saçlarını da ağartan adam...

Cemal Doğana

“ Nesir ”

Bir Mektup

Reşat Oğuz.

Ne düşüncesi sefil, iradesi harap ve müzmahlı ete teşne sırtlanlar gibi sinsi, ne tipili havalarda karın beyaz göksüne bir damla kan akıtmak için, için, için kıvranan, şehvetle yanan vahşi bir kurt kadar dehşetnâk, nede; aşkın ıstırap tasında sükûtun elemli vaveylasında eriyüp tükenecek, gamnâk biriyim. Korkma benden... Sana zararsız gelmez bu serserinin hicranlı eleminden belki sen, iki mevzun omuzun dinleştirdiği siyah, simsiyah gece hüzmelerinden mürekkep bir karanlığın içinde titreşen iki radyomlu gözün süslediği mağrur bir başın sahibisin!

Belki sen; gönülleri fetehten şiir âleminin, ilham ufuklarının ilâhi bir kuşusun...

Belki sen, bir deniz kadar savleti korkunç, sahil kadar sükûtu derin birisin... belki sen elemin, kederin sâkisi bir perisin:

Belki sen; sabahın kızılığında titriyen şebnem kadar renkli hicran kadar suzeşlisin.

Bence sen, ne bir yasemen demeti gibi kokulu, nede yerde cilve ile kıvrılan bir yılan gibi korkulusun.

Sen, bir ahenksin.. Sanmaki, mahareti parmaklarında hamur gibi yuğuran bir sanatkâr kemanının tellerinden seni çıkara bilir Yine inanma.. Bahar şafaklarının bülbülleri sana eş olmaktan korkarlar...

Ruha, damla damla dökülen bir piyano ahengi sana benzemekte izharı aceder.

Evet sen bütün ahenklerden yüksek bir ahenk, evet sen bin bir hâreli renklerden daha şülebabş bir renksin.. Acaba sen, kadeh, kadeh ıstırap sunan aşk diyarının melikesimisin?.

Acaba sen, “ sevgim „ ıztırabın ahengi olan sesimisin?...

ÇEGİRGE SUYU

Bu haşereleri kıran kuş efsanesi

Namdar Rahmi.

Geçen Sayıdan :

olan kuşlar, herbiri üçer zeytinle, çarçabuk uçuşarak onun üzerine gelirler. Romanın bu zeytinli kuşu Dünyanın dört acayibinden biri sayılırdı.

Bu efsâneyi kısaca fakat özlü olarak tetkik eden zat gösteriyor ki bu efsane Kapitol isminin asiyâne bir tarzda yapılan Etimolojisinden doğmuştur: Capitole = Campidâglio = Campo d'oglio nihayet „zeytin yağı meydanı”

İmdi burada zeytinlerle sığırcık kuşları arasında mevcut gibi görünen diğer bazı münasebetlerin de müşahedesile iktifa olunacaktır.

Tunus da sığırcık kuşuna Asfurezzeytun denilmektedir. Diğer taraftan Pedro d, Alcalar'ya göre Sarafi kelimesi de aynı suretle „sığırcık kuşu” demektir. M. (Colin) nin bize anlattığına göre Sarfi, Seville şehrinin batı cenubunda dağlık ve zeytinliklerle meşhur bir mintakanın adıdır. Öte yandan, bu efsânenin en eski nakillerinde geçen Sudaniyye kelimesinin „sığırcık kuşu” nu ifade ettiği de kat'i değildir. (daha ileride görülecek.)

Her nasıl olursa olsun efsanemiz tabii olarak eski Romadan yeni Romaya (şüphesiz yine Bizanslılar tarafından) hem de yalnız gördüğümüz şekilde değil daha az karışık olarak naklolunmuştur.

İşte bu veçhiledir ki Evliya Çelebi (148. 61 66) İstanbul da tavuk pazarında Kostantin direği veya yanmış direk (Çenberli taş) denilen ve eskiden sihirli sığırcık kuşunu üzerinde taşıyan sütunun Romadan geldiğini söyler. Vakıa O Romadan geliyordu, fakat Evliyanın bahsimizin mevzuu olan kuştan bu sebeple bahs etmesi pek az muhtemeldir.

Şehirbaz Rukya efsanesinin ikinci mevzuu çekirge veya sığırcık suyu meselesidir.

Tılsımlı bir kuyu vardır ki suyu sığırcıkları veya onlara benzeyen (ileride görülecek) ve onlar gibi belki onlardan fazla çekirgelerin düşmanı olan kuşlardan bir nevi cezbetmek hassasına maliktir

Bahsedilen kuşların bu haşereler tarafından istilaya uğramış olan mahallerde kömellerle gelerek onları itlaf etmesi için işte bu kuyunun suyundan oralara götürmek kâfidir.

Bu suyun kâmil ve namuskâr (bazı metinlere göre bekâr) iki insan tarafından naklolunması lâzımdır, bunlar ne yolda arkalarına dönüp bakacaklar, ne matraları yere koyacaklar, nede çatı veya kupbe altından geçecekler.. (Musul, Halep, Mağuse) gibi bazı şehirlerde bu suyu minarelerde veya kilise çanlarının üzerlerinde saklarlar. Kuşların gelmesini temin etmek için mayii çalkalamak veya bir parça tarlalara serpmek kâfidir. Bu iş müslümanların, hıristiyanların ve yahudilerin din adamlarile iştirâk ettikleri bir takım merasimlerin yapılmasına vesile olur.

Müsteşerrikler şimdiye kadar bu efsane ile pek az meşgul olmuşlardır. Yalnız Smirnov, suriyeye dair Carl Ritter bu mevzu üzerinde malumat toplamak teşebbüsünde bulunmuşlardır. A. Certunx nin „Halk ananeleri revüs” ünde (yıl): 1888) “zararı dokunan haşereler „ unvanlı bir teçrübelerini de bu arada zikredebiliriz Buna mukabil, seyyahların neşrettikleri yazılarda ayrı ayrı epeyce ifadeler vardır.

İhtimalki bu efsânenin menşei İrandır, çünkü tılsımlı suyu aramak için İrana gidiliyor. (1) pınar İsfahan ile şiraz arasında ve daha kat'i olarak Semayram denilen bu günkü Semiram namındaki yere yakın olarak tesbit olunmaktadır ki bu mevki Ritter in haritasında buluna bilir.

İşte İran maarif nezareti müdürlerinden A. Hikmet efendiden M. massé ye gelen mektuptan bazı satırlar.

„Semirom, (Ser haddi şeş nahiye) adı verilen bir mintakanın meşhur şehirlerindedir ki Fars de partmanına bağlı fakat İsfahan hududundadır. Bu kasaba zamanımızda (Kaşkaî) ler kabilesinin tasarrufunda ve aynı kabilenin yazlık ikamet mahallidir. Semiram dan otuz kilometre mesafede (Abi malah) veya çekirge suyu namında diğer bir kasaba bulunmaktadır... ilaahir”

Diğer mevkiler daha sonra veya bazı karıştırmalardan meydana gelmiştir.

(1) “Kazvîni” nin (Attarebilât) ve (Acaibülmahlukat) ında Dımuşki de „Hamdullah Musavfi” nin (Nüzhetülkulp) ünde... İlabir (Müellif burada daha bir hayli isim saymaktadır.) Bu isimden veya tahrif edilmiş şekillerinden bahsolunmaktadır. 115

Görülüyorki (Çekirge suyu) değilse bile (Bundehesk) e (1) göre (Kâskînak) ismi altında çekirgeleri öldüren ve bunun için halk edilmiş olan kuş „efsanesi İranda pek eskidir. „Bundehesk” metinlerine göre bu kuşların öldürülmesi şiddetli cezalarla karşılanmaktadır.

Bizim zamanımıza göre „pınar” meselesi nisbeten yeni olarak yine İranda âmiyana bir Etimolojiden veya bir kelime oyunundan çıkmıştır. Filhakika bahsimizin mevzuu olan „Pınar” diğerleri gibi „Çeşme sar” ismini taşımaktadır ki acemcede bu kelime :

1 — Pınar ve çeşmeleri çok olan yerlere 2 — (Terkip halinde) çeşmeisar (sar kelimesi acem metinlerinde çekirgelerin düşmanı olan kuş manasını ifade ettiği cihetle) sığircık pınar manasını vermektedir. (Burhanı katide çeşmei sar ve âbı mürgan kelimelerine bakınız.) „ Someyram ” ismine gelince ; Bu kelimenin seçilmesi Semiramisin nüfus ve tesirine atfedilebilir. Zaten Ritter in gösterdiği veçhile bu isme izafetle diğer bazı coğrafî isimlerde vardır. (İslâm ansiklopedisinin malatya maddesinde zikredilen samiran ismidde böyledir.)

Nihayet bunlardan başka sığircık için (İhvanussafa) da Acemce bir sıfat olarak (Zurzûrelfârisî) vasfıda görülmektedir. bununla beraber fennî ismi Pastor roseus olan bu kuşa (Medya kuşu) veya (Irak kuşu) isimleride verilmektedir ki buda-bilhassa (Medya) kelimesinden ateş memleketi manasına gelen Azerbaycan kasdedildiği taktirde - meseleyi büsbütün karıştırmaktadır. (İleride bir „ Ateş kuşu ” mefhumunun izlerinede rast gelinecektir. ki tecrübelerimize büsbütün başka bir istikamet vermektedir.)

Bu efsane Türkiyeden ayrı olarak kürdistana (2), Kıbrısa (3) mezopotamyaya ve Suriyeye de geçmiştir. Biz en iyi malûmatı Suriye için elde ettik.

(1) Parsî lerin Pehlevî lisanında yazılmış mukaddes kitaplarıdır ki. Zend Avesta yi ikmal eder. Her ne kadar milâdi üçüncü asırda kaleme alınmış isede pek eski şark itikadlarını havidir.

(2) M. Minorsky de henüz basılmamış, el yazması ve pek meraklı bir kitap var. Bu kitap Germanşah ile kasrîşirin arasında bulunan Zohap mıntâkasına mahsus Gûranî lehçesile yazılmıştı. İsmide: (Cengi Malaho âher maluç) yani (Çekirgelerle aherlerin cengi) dirki Misorsky (Aher) kelimesinin (Azer) den geldiğine bakarak (Ateş kuşu) manasına delâlet ettiğini ileri sürüyor aynı metine göre bu kuşun diğer bir ismidde Aynamal dır.

(3) (1411) re kadar kıbrısta çekirge suyunun fazileti henüz meçhul olduğu kıbrıs kroniklerinin tetkikatından açıkça anlaşılmaktadır.

Sonu Var

116

Halkıyat :

KAL'ACIKLI HAKKI

— 3 —

Afyon Meb'usu

İzzet Ulvi

Geçen Sayıdan

Milletin aşâr ve mültezim usulinden bir zamanlar çektiği üzüntü ve tasa malûmdur. (Hakkı)nın hafızasından bunun üstüne tertip edilmiş bir şiirde çıktı. Avşar köyünden mültezim İbrahim efendi için söylenmiştir.

Aşar destanı

Hakkın vardır imanında, dininde
Gönlü malinde, tatlı canında
Musta bey de kâtibi oldu yanında
Katil İlyas (1) senden alsun İbrahim.

Bıldırlı heziri (x) yazdı iki katın
Kimisi dul karı, kimisi yetim

Eymirlinin dağını aldın mı satın?
Katil İlyas canın alsın İbrahim.

Ali İhsan derki zendir derdini?
Bildir ki hezirikaçtan verdiniz?

Hükûmet yokmu ki aciz kaldınız
bağınıza keşifci gelsin efendim.

Ali İhsan bey der ki emir yok bize
Fukaralar mühtaç oldu ököze

Üzüm alma emrini yazalım size.
Katil İlyas canını alsın İbrahim.

Avşarın içinde şirindir yapın
Satın aldım deye çıkartsan tapun

(x) Göveri, meyve ve sebze aşari.

(1) Millî hareket zamanındaki bir şehittir;

Sonu var

117

ANTALYA!

Reşat Oğuz.

Onyedi milyon Türkü bağrında barındıran anayurdun cenup köşesi...

Seni; gecelerin ipek kadife yastığına, sızlıyan başımı koyduğum an hatırlarım. Hatıraların alevden bir iksir olur... Onları hicranın kızıl kadehinden yudum yudum içerim...

Gözlerim dudaklarımda küçülen sigaramın ipek halkalarında halkalanır, bataklık sazları gibi bogumlu parmaklarım saçlarımda bağlanır. Kendimden geçerim..

Sen, Akdenize, vuslat vadeden ince uzun bir ırmak kadar taze kollarını uzatan bir diyarın yeşil gözlü bir kızıdır...

Denizi; bazen aldatılmış bir sevgili isyanile eteklerine saldırtır, bazen de melûl bir eda ile ayaklarının dibinde fısıltılı bir iniltile hıçkirtirsin..

Sen denizin; sana daima hicran duyan kalbinde bir sızısın.. Bağrında kasırgalar, fırtınalar yaratan; öğultusile ruha ürperme ve korkular salan denizi; ayaklarının ucunda bir zavallı edasile çırpınıyor görmek bana tatlı bir gurur veriyor. Sevdiğim denize acıyorum.. Çok zalimsin!.. Antalya.

Sesinde tarihten daha ihtiyar tarihimin engin ufuklarından süzülüp gelen gürleyişin, erkek sedası var..

Bahçelerin arasından; bir gelin sallanışile süzülüp geçen; ovalarının çatlak dudaklarına hayat sunan ırmakların, beyaz saçlar halinde denize çağlıyarak dökülürken; seni ağlıyor sanıyorlar..

Hayır, bu çağlayış, ne bir ağlayıştır, nede bir feryat: Bu; ıstırap çektiğin denize ümidin tesellisini serpen köpüklü bir kahkahadır.

Onları ben de; avuç avuç içmek istiyorum...

Sen, ruhuma ıstırap bağdaşı kurmıyan, gözlerinde hüznün kırık melâli ağlamıyan, teni gül, sümbül, lâle, menekşe, nefesi meyve ve limon kokan bir sevgilisin!..

Sabahları yorgun günüller gibi sisler içinde mahmurlaşan havanı portekal bahçelerinin arasından bir portekal şaheseri gibi tatlı bir kızılıkla doğan güneşin eritir...

Ozaman sen bir elmas aydınlığıyla ışıldar ve bir inci inceliğiyle pırıldarsın..

Deniz; yeşil deniz, gecelerin ıssız saatlerinden sabahların şafaklarına kadar durmadan sana ninniler söyler.

Sabahların pembeliği içinde, sen hütün renginle bir gelincik gibi açılırken, bahçelerinde dolaşan rüzgârın da ruhu büyüleyen binbir çiçeğin kokusu dalgalanır.

Portakal bahçelerin baştan başa bir hayattır. Masumiyetle sallanan çocuk elleri gibi kıvıldanan yeşil yaprakların arasından sarkan portakalların donmuş birer kızıl, yahut yuvarlağı veya yuvarlanmış birer alev parçasıdır. Bu yuvarlaklar soyulurken, havada bıraktıkları rayihada dekoltesini nazlı bir eda ile çıkaran bir kızın kokusu ve baş döndüren şiiri vardır.

Gecelerine, mehtap; nurdan bir ırmak gibi dökülür. Ve bahar akşamların da ağaçlarından ses veren kuşların sesinde şiir denen o ifade edilmez kudretin manası uzanır.

Ve mehtaplı bir gecede denizin, hayal âleminin cennetine uzanan gümüşlü bir yoldur.

Ah, ne olurdu, gecenin şu saatinde; bir kayanın üstünde tek başıma saçlarımı serseri bir rüzgâr tararken, dalgın karanlığa, denize, ve uzak dağların çoban ışıklarına baksaydım.. Ve gönlümde vuslatın heyecanını yaksaydım.

Havanda Ankaranın imanlı havasının safiyeti vardır. Dimağlara zehir kusan mikroplar mefkûrenin alevinin ateşinde yanar. Çünkü senin; gözlerinde mefkûre kıvılcımı parlıyan gençliğin var.

Mevsimlerin içinde en çok baharı severim..

Sana yalnız baharlar melikesi dense sezadır.

Son baharda, yeşil gözlerin durmadan akar.

Gamlı rüzgârlarının avucunda savrulan sarı yaprakların yaklaşan kışa isyandır.

Çocuklarını içli yapan sonbaharın; sonsuz bir aşkla coşturan da baharındır.

Gruplarında sönen bir aşkın merareti okunur.

Bey dağının karlı tepesinde; ateşten bir damla su gibi eriyen güneşin denize serdiği kızıl harmaniye hiç bir san'atkârın yaratmayacağı emsalsiz bir örgüdür.

Yorgun günüller kayalıklarında; denizin sonsuz ufuklarından gelen rüzgârın serin avuçlarında sızısını dindirir..

Oradan dönenler damarlarındaki kanın taşıdığını duyarlar.. Her köşen, sanki âbıhayatla kaplıdır.

Caddelerini çerciveleyen yüksek suların; tarihten dile gelmiş birer sahıfedir.

Mazgallarına ilişen göz; esatirî kahramanların orada çarpıştığını görür gibi olur..

Seni; senin tarihini; Müzenin loşsalonunun bir göşesinde kitapların arasına başını gömmüş kıymetli Müze Müdürünün ağzından dinlemek sonsuz bir tattır..

Müzedeki eşsiz kıymetler, kıymetine kıymet karıştırıyor.

Artık kundakta sıkılmış bir çocuk ıstırabından kurtuluyorsun.

Senin, büyüklerin, senin liderlerin, senin sevdiklerin, sana derin bir iştiyakla imanın oluşundan yenilikler akıtıyorlar.

Sana, nemutlu; senelerce hasretini cektığın trenede kavuşuyorsun

Denizinde ses veren vapurların avazına, Tren sesinin yüregi yerinden hoplatan çığlığında karışacaktır.

Dünün karagünlerinde, kararmış bir günül içinde, ıstırap çektiğine; şahit olan gözlerin; cümhuriyet güneşinin aydınlattığı ufuklarının saadetini, neş'esini, kahkahasını gördükçe, bahtiyarlığın verdiği bir sevinçle yaşıyor.

Oh.. diyorum.. sen ne kadar sevgilisin ve ne kadar güzelsin.

Sevkili yurt.,

Artık yakın bir atide; İsviçre diye sayıklıyanlara yalnız bir kelime kâfi gelecektir.

Antalya...

Bir gün için, - bumümkün değil ya.- sana çevrilmiş yalnız bir göz senin temiz yüreğinde ufak bir ürperme uyandıran yabancı bir bakışı sezerek; bilki damarlarımızda dolaşan kan seni bayrağımızın renginden bir hale içinde saracaktır..

Ve yabancı bakışlara Akdenizin köpüklü sularını mezar yapacaktır.

Güzel yurt..

Yeşil gözlü diyor; kulak ver, Benim, onun, bizim, onyedi milyon Türkün kalbi yurt aşkale, senin sevginle çarpıyor. sana yan bakanın vay haline!

OSMAN FERİT SAĞLAMIN
TÜRK TARİHİ KURUMUNA
ARMAGANIDIR

10
Kuruş.

KURUMU

Kurum Adı: TÜRK TARİH KURUMU
Sicil No: 255.7.2/24/800108
DERGİLER TAŞPINAR II, 13-18 (1933-1934) Markası: .MARKASIZ
Bulunduğu Yer: Konusu:

